

Режим доступу: <http://www.prostrah.com>. 9. Петровський В. Медичне страхування може стати механізмом контролю якості лікування/ Петровський В. // Урядовий кур'єр. – листопад 2011. 10. Реальна заробітна плата в Україні в липні зросла на 2,9 %. Середня зарплата – 2749 грн. // [Електронний ресурс].-Режим доступу: <http://www.newsru.ua/finance>. 11. Підсумки діяльності страхових компаній за 9 місяців 2011 року. – Інформаційно-аналітичний портал Українського агентства фінансового розвитку // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://forinsurer.com>.

УДК 330.101. 54 +336.14

І.М. Васькович, М.М. Баран
Національний університет “Львівська політехніка”

ПОДАТКОВИЙ АУДИТ У СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ УКРАЇНИ

© Васькович І.М., Баран М.М., 2012

Розглянуто проблему значення податкового аудиту у системі державного контролю. Велику увагу приділено питанням організації проведення перевірок. За організаційно-правовим статусом виділено чотири види перевірок, а також розглянуто передумови щодо їх проведення.

Ключові слова: податковий аудит, камеральна перевірка, документальна перевірка, фактична перевірка, зустрічна перевірка.

І.М. Vaskovuch, M.M. Baran
Lviv Politechnic National University

TAX AUDITING IN A STATE CONTROL SYSTEM OF UKRAINE

The problem of tax auditing role in a system of state control is risen. Great attention is paid to the questions of organizing the examination carrying out.

Four kinds of examinations are distinguished according to organizational and legal status. Prerequisites connected with their conducting are also considered.

Key words: tax auditing, audit, actual audit, counter audit.

Постановка проблеми. Актуальність докорінної перебудови управлінських функцій держави, зокрема й контрольних, зумовлюється тими змінами, що відбулися протягом останніх років у законодавчому полі України. Збільшилось значення податкової служби та особливого напрямку державного фінансового контролю – податкового аудиту.

Основні завдання полягають у налагодженні партнерських і довірчих відносин з платниками податків. Тому дуже важливо розбудовувати різні форми зворотного зв'язку з ними. З набранням чинності Податковим кодексом і податківці, і платники податків несуть ще більшу відповідальність перед суспільством. Тому податковий контроль має сприяти гармонізації відносин з суб'єктами господарювання, а контрольні-перевірочні заходи треба спрямовувати на відпрацювання винятково тих суб'єктів господарювання, які в своїй діяльності використовують схеми мінімізації платежів до бюджету. Щодо платників, які сумлінно виконують свої зобов'язання перед державою, слід обмежуватися методами аналізу, уникати зайвого втручання у їх діяльність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню теоретичних і практичних основ, становлення та функціонування податкової системи та податкової політики держави присвячено праці вітчизняних науковців: І.В. Алексєєва, Є.І. Бойка, О.Є. Кузьміна, А.І. Крисоватого, Ю.Б. Іванова, Й.М. Петровича, А.М. Поддєрьогіна, А.М. Соколовської, В.М. Мельника та ін. Однак, незважаючи на актуальність наукових праць, слід зауважити, що дослідження питань податкового контролю та налагодження партнерських і довірчих відносин між підприємствами і органами податкової служби ще недостатньо розкриті.

Постановка цілей. Дослідження цієї проблеми зумовлює постановку таких цілей:

- визначити суть, роль і значення податкового аудиту в системі фінансового контролю та дати йому оцінку;
- відобразити роль структурних підрозділів управлінь податкового аудиту у проведенні контролю;
- визначити шляхи поліпшення організаційної роботи щодо проведення перевірок;
- критично оцінити та визначити напрямки удосконалення основних напрямків діяльності податкових інспекцій.

Виклад основного матеріалу. Податковий аудит – це діяльність посадових осіб органів податкової служби щодо спостереження за відповідальністю процесу організації платниками податків обліку об'єктів оподаткування, методики обчислення й сплати податку податкових платежів за чинними нормативно-законодавчими актами, сфери оподаткування, виявлення відхилень, допущених під час виконання норм податкового законодавства, та визначення впливу наслідків порушень на податкові зобов'язання.

Податковий аудит є невід'ємною частиною фінансового контролю. В економічній літературі його розглядають у двох аспектах: як функцію або елемент державного управління економікою і як особливу діяльність із дотриманням податкового законодавства[1].

Майже 60 % функцій податкових інспекцій полягають у здійсненні податкового контролю щодо вчасності подання платниками податків податкових звітностей, правильності визначення об'єкта оподаткування, правильності ведення податкового і бухгалтерського обліку, своєчасності і повноти перерахування сум податків до бюджету, накладення фінансових і адміністративних санкцій на порушників податкового законодавства, а також профілактику податкових правопорушень.

Результативність цього контролю залежить від різних факторів. Одним з таких факторів, на нашу думку, є забезпечення високого рівня організації і відповідної якості податкових перевірок як однієї з найважливіших складових системи податкового контролю.

Перевірка – це спосіб здійснення контролю органами ДПС правильності нарахування, своєчасності та повноти сплати податків і зборів, а також дотримання законодавства з питань проведення розрахункових та касових операцій, патентування, ліцензування та іншого законодавства, контроль за дотримання якого покладено на контролюючі органи[1].

Крім перевірок, існує ще два способи здійснення податкового контролю:

Ø облік платників податку;

Ø інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності органів державної податкової служби.

Виконуючи своє головне завдання з мобілізації коштів до бюджету, ДПП у Львівській області спрямовує свої зусилля на роботу з тими платниками податків, які мають низьке податкове навантаження, мінімізують податкові зобов'язання та ухиляються від сплати податків, використовуючи для цього різні протизаконні схеми. За перше півріччя 2011 року проведено 353 перевірки таких суб'єктів, за результатами яких по 313 встановлено порушення вимог валютного та податкового законодавства, зокрема по 39 суб'єктах господарювання, які проводили виплати доходів нерезидентам, та по 1 представництву нерезидента. Загальна сума донарахувань становила 17 млн. 395 тис. грн., зокрема пені за порушення термінів розрахунків у сфері ЗЕД – 15 млн. 947 тис. грн., штрафних санкцій за порушення вимог валютного законодавства – 840 тис. грн. та інших податків і платежів – 608 тис. грн. Впродовж 2011 року до бюджетів всіх рівнів, органами державної

податкової служби Львівської області зібрано 8105,8 млн.грн., зокрема до державного бюджету – 4 868,2 млн. грн. Завдання січня-грудня 2011 року зі збору платежів до Державного бюджету виконано на 102,5 відс., додатково бюджет отримав 118,2 млн. грн., приріст доходів до відповідного періоду минулого року становить 28,8 відс., або 1087,1 млн. грн. Зокрема до загального фонду Державного бюджету зібрано 4 612,8 млн. грн., що на 29,8 % або на 1059,9 млн. грн. більше ніж у 2010 році. У грудні 2011 року завдання зі збору платежів до загального фонду державного бюджету виконано на 107,7 відсотки, фактично зібрано 370,8 млн. грн. платежів, додатково бюджет отримав 26,4 млн. грн. [2].

Для вирішення поставлених завдань необхідна достовірна облікова інформація про платника податків і процеси, що особливо ретельно контролюють податкові органи. Збирання інформації про платника податків потребує якнайбільше часу і посідає важливе місце у роботі податкових органів, оскільки він нього залежать майже всі подальші етапи перевіркової роботи. До основних напрямів цієї роботи можна зарахувати формування інформаційного масиву даних про платника податків та вивчення особливостей ведення бізнесу платником податків.

Під час збирання збору інформації необхідно ознайомитись із фінансово-господарською діяльністю підприємства на основі вивчення документів, що перебувають у розпорядженні податкового органу (статуту, документів про реєстрацію, списку філій, і дочірніх компаній, бухгалтерської і статистичної звітності, податкових декларацій і розрахунків, матеріалів попередніх перевірок та іншої інформації, зібраної про певне підприємство із внутрішніх і зовнішніх джерел).

Крім того, важливо отримати інформацію про зовнішні фактори, що впливають на господарську діяльність платника та відображають економічну ситуацію і галузеві особливості, а також про внутрішні фактори, пов'язані з індивідуальними особливостями платника податків.

За необхідності треба зібрати всю додаткову інформацію про платника податків, яка може бути використана під час проведення перевірки (інформація банків, інших фінансово-кредитних установ про наявність розрахункових та інших рахунків, відкритих платником податків, про наявність і рух коштів на цих рахунках; інформація інших податкових органів і підприємств щодо проведення платником податків окремих фінансово-господарських операцій; інформація правоохоронних і контрольних органів про факти порушень платником податків окремих фінансово господарських операцій; інформація право охоронних і контрольних органів про факти порушень платником податків і його посадовими особами кримінального, адміністративного, валютного, митного та іншого законодавства).

Результатом доперевіркового аналізу є розроблення конкретної концепції перевірки, що враховує усі подальші перевіркові дії і слугує для формування орієнтовного переліку питань, які підлягають перевірці.

З метою забезпечення високої якості перевірки, мінімізації витрат часу, людських і матеріальних ресурсів на її проведення велике значення під час підготовки до проведення перевірки має проведення комплексу організаційних заходів із підготовки перевірки, зокрема:

- Ø вивчення специфічних нормативно-правових актів, які регулюють діяльність платника податків, та ознайомлення всіх працівників, котрі братимуть участь у перевірці, із законодавчими й нормативно-правовими актами, що регламентують фінансово-господарську діяльність платника, особливо ту їхню частину, яка визначає специфіку діяльності;
- Ø формування складу контрольно-перевірочної бригади податкових аудиторів, які братимуть участь у перевірці. Добір членів контрольно-перевірочної бригади має проводитися, враховуючи перелік питань, запланованих для перевірки, їхню складність і специфіку;
- Ø складання завдань та затвердження плану на проведення перевірки. Програму складає працівник податкового аудиту, якого призначено відповідальним за проведення перевірки конкретного платника податків, і затверджує його безпосередній керівник. Вона є своєрідним організаційним планом дії податкових аудиторів під час перевірки.;
- Ø організаційна робота на об'єкті перевірки;
- Ø документальна перевірка операцій відповідно до програми перевірки;
- Ø систематизація матеріалів перевірки і складання акта, висновків та пропозицій;
- Ø розгляд матеріалів і розробка заходів щодо усунення недоліків.

Органи державної податкової служби мають право проводити камеральні, документальні (планові або позапланові; виїзні або невиїзні) та фактичні перевірки [3]. Але насправді їх на одну перевірку більше, оскільки чинним Податковим кодексом України передбачено право податкових органів проводити зустрічні звірки. Хоча він і не вважає звірки перевірками, але все ж таки вони надають право податковому органу до доступу документів підприємця.

Камеральні та документальні перевірки проводять органи державної податкової служби в межах їх повноважень винятково у випадках та у порядку, встановлених статтею 75 Податкового Кодексу, а фактичні перевірки – відповідно до цієї статті та інших законів України, контроль за дотриманням яких покладено на органи державної податкової служби.

Камеральною вважається перевірка, яка проводиться у приміщенні органу державної податкової служби винятково на підставі даних, зазначених у податкових деклараціях (розрахунках) платника податків. Її проводять посадові особи органу державної податкової служби без будь-якого спеціального рішення керівника такого органу або скерування на її проведення. Камеральній перевірці підлягає вся податкова звітність суцільним порядком. Згода платника податків на перевірку та його присутність під час її проведення не обов'язкова. Порядок оформлення результатів камеральної перевірки здійснюється відповідно до вимог статті 86 Податкового Кодексу.

Документальною перевіркою вважається перевірка, предметом якої є своєчасність, достовірність, повнота нарахування та сплати усіх податків та зборів, а також дотримання валютного та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи, дотримання роботодавцем законодавства щодо укладення трудового договору, оформлення трудових відносин з працівниками (найманими особами) та яка проводиться на підставі податкових декларацій (розрахунків), фінансової, статистичної та іншої звітності, реєстрів податкового та бухгалтерського обліку, ведення яких передбачено законом, первинних документів, які використовуються в бухгалтерському та податковому обліку і пов'язані з нарахуванням і сплатою податків та зборів, виконанням вимог іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на органи державної податкової служби, а також отриманих в установленому законодавством порядку органом державної податкової служби документів та податкової інформації, зокрема за результатами перевірок інших платників податків.

Періодичність проведення документальних планових перевірок платників податків визначається залежно від ступеня ризику в діяльності таких платників податків, який поділяється на високий, середній та незначний. Платники податків з незначним ступенем ризику включаються до плану-графіка не частіше ніж раз на три календарних роки, середнім – не частіше ніж раз на два календарних роки, високим – не частіше одного разу на календарний рік. Вона проводиться відповідно до плану-графіка перевірок.

Документальна позапланова перевірка не передбачається у плані роботи органу державної податкової служби і проводиться за наявності хоча б однієї з обставин:

- за наслідками перевірок інших платників податків виявлено факти, що свідчать про можливі порушення платником податків податкового, валютного та іншого законодавства;
- платником податків не подано в установлений законом строк податкову декларацію або розрахунки;
- платником податків подано органу державної податкової служби уточнюючий розрахунок з відповідного податку за період, який перевірявся органом державної податкової служби;
- виявлено недостовірність даних, що містяться у податкових деклараціях;
- розпочато процедуру реорганізації підприємства (крім перетворення);
- платником подано декларацію, в якій заявлено до відшкодування з бюджету податок на додану вартість в розмірі більше 100 тис. грн.;
- отримано постанову суду про призначення перевірки або постанову органу дізнання, слідчого, прокурора, винесену ними відповідно до закону у кримінальних справах, що перебувають у їх провадженні;

Документальною виїзною перевіркою вважається перевірка, яка проводиться за місцем знаходження платника податків чи місцем розташування об'єкта права власності, стосовно якого проводиться така перевірка.

Документальною невиїзною перевіркою вважається перевірка, яка проводиться в приміщенні органу державної податкової служби.

Фактичною вважається перевірка, що здійснюється за місцем фактичного провадження платником податків діяльності, розташування господарських або інших об'єктів права власності такого платника. Така перевірка здійснюється органом державної податкової служби щодо дотримання порядку здійснення платниками податків розрахункових операцій, ведення касових операцій, наявності ліцензій, патентів, свідоцтв, зокрема свідоцтв про державну реєстрацію, виробництва та обігу підакцизних товарів, дотримання роботодавцем законодавства щодо укладення трудового договору, оформлення трудових відносин з працівниками (найманими особами).

Зустрічні звірки проводяться в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України. Зустрічною звіркою вважається зіставлення даних первинних бухгалтерських та інших документів суб'єкта господарювання, що здійснюється органами державної податкової служби з метою документального підтвердження господарських відносин з платником податків та зборів, а також підтвердження відносин, виду, обсягу і якості операцій та розрахунків, що здійснювалися між ними, для з'ясування їх реальності та повноти відображення в обліку платника податків. Зустрічні звірки проводяться виключно для отримання або підтвердження податкової інформації. Відповідно за результатами такої зустрічної перевірки не може бути донараховано податки, збори, пені, штрафні санкції, не може бути притягнуто платника податків до відповідальності.

Результати зустрічної звірки можуть бути використані винятково як підтвердження чи спростування наявної податкової інформації, для збору необхідних даних тощо. Результат зустрічної звірки оформлюється відповідною довідкою, яка надається суб'єкту господарювання, з яким проводилась звірка щодо платника податків, в десятиденний термін. Довідка про проведення зустрічної звірки підлягає реєстрації в органах державної податкової служби (як ініціатора проведення зустрічних звірок, так і виконавця). Матеріали зустрічної звірки надсилаються до контролюючого органу, який надіслав запит на проведення такої звірки для їх подальшої реалізації, та можуть бути використані в інформаційно-аналітичній діяльності податкових органів.

Отже, хоча Податковий кодекс України і не вважає зустрічні звірки перевірками, все ж таки для суб'єкта господарювання така звірка є перевіркою, адже податковий орган отримує певну інформацію, яка може стати підставою для ініціювання перевірки: планової або позапланової.

Висновки. Враховуючи викладене, можемо констатувати таке:

1. Зрушення у законодавчому регулюванні проведення перевірок переконують у необхідності подальшої послідовної, наполегливої роботи на науково-практичній основі для побудови в нашій державі цілісної системи організації партнерських і довірчих відносин податкових органів з платниками податків, яка б відповідала світовим стандартам.

2. У загальному сенсі податкові перевірки можна класифікувати за декількома підставами:

- Ø за обсягом контрольованих дій (камеральні, документальні, фактичні та зустрічні);
- Ø залежно від періодичності проведення документальні перевірки (планові, позапланові). Планова перевірка являє собою перевірку, здійснювану відповідно до плану діяльності контролюючого органу. Як альтернатива планової податкової перевірки, виступають перевірки, здійснювані контролюючими органами поза зв'язком із затвердженим планом проведення контролюючих дій – позапланові;
- Ø залежно від місця проведення документальні перевірки (виїзні і невиїзні).

3. Щодо термінів проведення перевірок, то вони теж збільшилися. З прийняттям Податкового кодексу України, збільшився і обсяг повноважень податкової служби, що полягає у праві отримувати інформацію з різних джерел і використовувати її у своїй роботі. Значним є те, що чинний Податковий кодекс позбавив права суб'єкта господарювання мати журнал перевірок. Відтепер суб'єкт господарювання не зможе не допустити перевіряючого до перевірки, якщо той

відмовиться розписатися у журналі відвідувань перевіряючих. Відмова від допуску перевіряючого до перевірки, загрожує суб'єкту господарювання арештом майна на невизначений строк, що в значній мірі порушує права суб'єкта господарювання.

Перспективи подальших досліджень. Обґрунтовані практичні аспекти щодо проведення комплексу організаційних заходів із підготовки та проведення перевірки, будуть використані у подальших дослідженнях щодо пошуку шляхів гармонізації відносин між органами державної податкової служби та платниками податків.

1. Сердюк В. М. Податковий облік: Навч. посібник. – К.: Центр навч. літ., 2005. – 3012.
2. [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <http://www.sta.gov.ua/control/uk/index>. 3. Податковий кодекс України / Уклад. В. Кузнецов. – Х.: Фактор, 2010. – 464 с. 4. Методичні рекомендації щодо дій оперативних працівників податкової міліції при проведенні перевірок суб'єктів підприємницької діяльності / Лист ДПА України від 19 листопада 2002 року № 17932.

УДК 004.9

О.М. Гончар

Національний університет “Львівська політехніка”

ЕКОНОМІЧНА КОНВЕРГЕНЦІЯ ТА СИНХРОНІЗАЦІЯ ДІЛОВИХ ЦИКЛІВ У ЗОНІ ЄВРО

© Гончар О.М., 2012

Наведено результати аналізу динаміки ділових циклів у країнах ЄС у період 1991–2011 рр. Результати аналізу підтверджують зростання схожості ділових циклів країн зони євро. Загалом ЕВС не є однорідною економічною зоною, що згідно з сучасними теоріями оптимальної валютної зони є основною умовою для введення спільної валюти, але існує група країн, так звана *зона ядра*, яка відповідає цій умові.

Ключові слова: синхронізація ділових циклів, зона ядра, економічна конвергенція, Європейський Валютний Союз, оптимальна валютна зона.

О.М. Gonchar

Lviv Polytechnic National University

ECONOMIC CONVERGENCE AND BUSINESS CYCLE SYNCHRONIZATION IN THE EURO ZONE

Paper provides analysis of cyclical evolution of EU countries' output between 1991 and 2011. Results of this paper provide support for the view that there was an increase in the similarity between business cycles of euro zone countries. EMU as a whole is not an uniform economic area but there is a so called *core area*, which meets this requirement.

Key words: business cycle synchronization, core area, economic convergence, European Monetary Union, optimal currency area.

Постановка проблеми. На початку 90-х років минулого століття Економічний і Валютний Союз (ЕВС) став основним предметом дискусії над процесами європейської інтеграції. Рішення прийняті у справі ЕВС становлять найважливішу й одночасно найконкретнішу частину